

650(2)
0-10

~~A13/783~~ K34/83 E.Rampola.
Miscellaneous customs of the Maune Ndebele.

U.
1/15

Matebele a bolaisa ba ga Masesane Mabeli.

Ke ditaba tsa pula ke tseo ke ngwalago ka tsona. Sesotho sa rena matebele kgale ge go nyakega pula re be re somisana kudu le Modjadji monesa pula abo mpedi. Ke yena selela fase le letsho ka marothi a mahlo a nkhere khelo khe nkhele dhae.

Gofile ge go dutse go omile kua gageso ga Masesane, batho ba gakanegile mabale a setse a itatotse, mohunagadi mmago matebele yena mong leina Masesane a mo thula tshipi a thaba Borale, a kgoboketse dingaka tsa gagwe kamoka gore fi tlo laola pula gore e kae. Ngwaga o Letsota la se gadine letsatsi la fisa la go simega noga.

Ba fihla ba marapo a tse di hwileng. Ba a falatsa gomme ba bolela nao. Ge ba fetsa kamoka dihlabo tsa ntsha bopedi mo pula e ganelelang gona. Ke ge di bile di supa dikgoro tse tharo: ya ga Tefo ya ga Galane, Ga Magonwa le ga Kola gore ke tsona di kgoro tseo di diyang go Modjadji go y kgopela pula. Gwa kgethwa masogana mo dikgorong tse go ya ga Modjadji go yo kwatsa sello sa matebele.

Ke bo ramogolo bo Mantsho a Galane bao ba romilwego le bo Madimetsa wa ga Tefo le bangwe ba dikgoro tse pedi tsa ga Kola le Magongwa. Batho bao ba laetwa tsela ya go ya ga Modjadji gabotse gomme ba boela gae go laela.

Mohunagadi a rekisa pholo e kgolo e ntsho ka lesome le tse hlano. A ba nea tse selelang go yo llela mopedi ka tsona. Gomme tse pedi a re ke mphago ba tla bona se ba ka se dirang tseleng ge ba eta ba bitswa ke noga maleng.

Aowa banna bale ba bane ba matha letsatsi kamoka ba ya ba robala ga Molepo. Mo ba tsogile dikgoro di se hloa di theoga ba gabeletse go feta Bjatladi e sale ka pela gore le ge ekaba ba a robala ba robalele kgaufsi. Erile ge ba bonela motse (4miles) go bolela ga ditshweu, letsatsi la isa marapo go a nangwe.

Aowa go rile basimane ba feleletsa go gama ba itahla ka kgorwana ya mathome ya ka ntle ga lesaba ka ntle-ntle ga motse. Motse wo wa ga Modjadji o be ona le dikgoro tse tharo. Ba tsena ka ya bobedi yeo e patikilwego ke masaka ka thoko ye le ye.

Ba fihla ka kgorong ya banna ba^{go}leta motse wona wa mosate ga Modjadji.

4 Ka mo ba humana dibeso tse tharo go goditswe mollo. Sebesong sa pele go be go dutse masogana a marumo le dithoka mo kfaufsi le kgoro ya go tswela ka ntle. Sa bobedi se tletse banna ba go kgwatlha le bona ba dutse ba letile seo se bonwago ke masogana sa go tshosa. Sa boraro se tletse batseta ba mosate ba letile feela motho yo a tlilego go bona mohunagadi. Pele ba mo tsentsha ka m sate e swanetse go laodisetsana nabo tsa mo ba tswang le gore o ya kae o tlile ka eng. Bjale ke gona ge ba kgolwa ke ditaba tsa gagwe a ka tsentshwa ka mohunagading gore le yena a kwe seo a se tletsego. Ge ba sa kwane nae lentsu le wela masoganeng gore a tloswe mosate ge a e lwa a bonweke bona.

5 Bjale o bone ge masogana ale a matebele a rathile le kgoro yela ya ga Modjadji go fihle ba tsena bakgalabjeng. Ba botsiswa le tswa kae le ya kae, ditaba tseo ba di anega ba ba ba botsisa gore na kgosi goba mohunagadi a ka bonwa na. Ke ge mokgalabje yo mongwe wa thaka ya mabitse a ba tsea a ba lokela ka ntlolong ye ngwe ye kgolo. Ke ntlo ya rantabola yeo e thusitswego ka dikokwane tse pedi ka mo gare. Mollo wa mehwilliri o ntse o thuka ka mo ntlong ka tshwanelo ke lona lebone la bona.

Go namile go tsena mokekolo yo mongwe wa motseta o a botsisa tseo ba di tletsego ba namile ba mo tshela ka ditaba ka go latelana ga tsona bjale ka ge ele tsa dipula. A leboga. Ge a sa rile feu gwa be go tsena dijo ka megopo e seelago. Maina a dijo tseo kea: Mogopo wa dipotata tse dikgolo tse ditshweu. Mogopo wa setampa. Mogopo wa dihlopi di loisitswe ele dilo tsa bothata. Mogopo wa mafsi a dikêkê. Mogopo wa lehlakore la pudi. Gwa tla tsona dijo tsa masate ka gobane ba beba bitswa bana ba mosate a matebele.

6 Ge ba feditse go ja ba laelwa gore ba robale ba tle ba tsoge ba bonana le mohunagadi gosasa. Ge le hlaba ba humana tsa go phala tsela dijo ba dula ba ba ba ere ba lebetswe. Ke ge ka nako ya ge dipudi di swanetse go tswa ba iswa ka mohunagading. Ba mo humana mosadi a bolailwa ke pheta ya thaga. Go ~~tsena-pa-ee~~ tsena ya dio go gogoba ka dikhuru ka ge ele hlomp lefasen leo la Mmarena Modjadji.

Kege Mantsho mola a ntsha ditaba a di lahla motseteng wo a ba tsentshitseng, tsa sello sa mohumagadi Masesane Malatji. Aowa motseta a di lahla motseteng wa mohumagadi yo a di lahlileng ditsebeng tsa yena Modjadji ka nama. Modjadji a di leboga gomme a botsisa gore na ba swereng. Banna bale ba matebele ba leboga ka diponto tse tshelelago.

7

Modjadji a leboga a laela gore ba boela ntlong ya bona ba tla lokisetwa tsa leeto la bona. Matebele a emelela ba tswa ba ya ntlong yeo ba e filwego. Ba sala ba lokisetwa dihlare gomme matwetwe a mosate a romiwa go ba isetsa sona ka ntlong ya bona.

Ge a fihla a ba botsa gore ba hune leoto le lengwe ba le dule godimo ba nabe le lengwe. Ge ba dutse bjalo a tswela ntle kgokong le lenyeta la metse. A ena moditse mo lenyeteng a kga metsana lenyeteng ka seatla a thapisa o mongwe le o mongwe mafahla ka ona gomme a thoma go fokela ka boditsi mmele ka moka. Bja a ba pota ka pele a ba foka mekokotle a tsakotsa boditsi a sepele ka sa morago go fihlela a e tswa ka mojako.

8

Ge a boya a tswela a swere dithupa tse nne tsa moretla di hunnwe mahutwana a mo ntleng. Le manyetana a mane a makaka monwane o mogolo wa motho.

A ba laela gore ba re ge ba tsena ka meolwane ya naga ya gabo ba ntshe thupa e tee ba bethe fase ka yona. Ba re ge ba batamela motseng ba ntshe e tee ba bethe fase. Mo kgaufsi le kgoro ya ka ntle ba ntshe e tee ba bethe gomme mo kgorong ba ntshe ya mafelelo ba/the fase ka yona.

Le gona mo tseleng ba seke ba bolela le motho ge ba bona motho mo tseleng ba gasege. Ba babedi ba tle ka thoko e ba babedi ka thoko ye go fihlela ge ba fitile motho yo ba tlo kopana ka morago ga gagwe. Ge ba ka eta ba bolela le batho ba swanetse go fokotsa pula kua gae gebane e ngwe e tla na gona moo ba bolelang le motho yo gona.

9

Aowa ge tsa dipula di fetile gwa romelwa motseta go kgopela ditsela go mohumagadi Modjadji. Masogana a laelwa go hlaba nku ya go di fulela. Lehlakore la apeiwa kanoka ga loma gomme banenyana ba laelwa go epa merepa gore e apeelwa bana ba Masesane.

Ke gona gosasa ka nako tsa gosasa letsatsi le setse

le tswile ba fiwa lehlakore la nku le merepo gomme ba tloga ga Modjadji. Ba hlwa ba tumpana le tsela ba ya go robalela ga Mamabolo seleteng. Ba eta ba sa boleuise motho go fihlela ba dio fihla ga Mamabolo sehlareng feela sa kagi ba robala. Ba ba ka se kgone go gorogela motseng wa motho ka ge ba be ba sa boledisane le motho.

Go tsoga mouwe ga Mamabolo ya ba go itahla ka torong masegare o mogolo. Ba se itshwenye ka go tsena ka toropong ka ge ba be ba sa swere mphago wa ga Modjadji mo go bona.

10

Ba feya ka ntle ba lebantshitse Mosesane. Fao ba humana bjawa ba sitwa go bo feta. Feela ba iswa ka ntlong ye ngwe sepiring gore batho ba se tsebe gore b bile ba feta mo ka ge go be go tse go tsebega mo gohle gore na ke bonang ba ba ileng ga Modjadji go yo kgopela pula.

Ting ge e thoma go bela ka melang balsa ba thoma go kgaba-kgaba bjalo ka dipitsana tse di apeileng dikgobe. Ba tshwara thaka ya di tshadi ka llome ba e gaikela kuale kua.

Pula ya re tle ke phonyokwe motho. Ya thoma go bjatlametsa lefase lela la Mosesane gwa ba gwa sala go ela metse e mehlabeng. Dinokana tsa go elela Molautsi tsa re di re re khotse tsa ba tsa sala di betola.

11

Bjawa ba tswa motho waka a ba a elelwa ditaetso tsa Modjadji. Ya dio ba go kgogetsana ka matsogo le go tloga go leba gae. Ba hlapana le meboto ba lebile thabeng motseng wa ditiro ga Masesane mothula tshipi.

Ge le dikela ba be ba setse ba betile fase ka dithupa tse tharo go saletse e tee ya ka kgorong go tsena ya dio ba go swara dihlogo ba lemoga gore pula ya Mosesane e bonwe Masesane.

Ba tshogilwe go botsiswa gore pula ya mosesane ge e ena ba be ba le kae. Ba bile ba setse ba lokisitse maano a go rarela ka gore ba be ba setse ba fetile motse ba robetse sehlareng kua maphamogang a ditsela ya go ya toropong le ya go ya Marabastad.

12

Aowa ba tshentshwa ka ntlong ya mosate gwa be go hlabiwa nku ge ba fihla ya ba ya rathelelwa ka dipitseng gore ba tle ba sebe. Ba iswa mohunagading gomme ba mo fihlisetse maone a Mohunagadi mogolo Modjadji ba bile ba ntsha manyetana ale ba a

fiwago go tee le dithupa tsela tsa moretlwa. K34/83

5

Ke gona ba boela ntlong ya bona ba sa dumelelwe gape go bolela le motho ge e se Masesane ka nosi. Le motseta wa mosate o be a sa bolediswa.

Mohumagadi a ba a etswa a hlobotse a setse ka mosese le setipa fela. A ya mo morifising o mogolo mo go thuntshetswang dihlare tsa go foka naga. A gotsa mollo ka mosi gomne a laetsa gore dithwala tsa ga Modjadji di tliswe go yena. A di robela dithupana tsela mo mollong gomne a lokela manyetana ale le ona ka mo mollong. Wa tupa mmusi a ntse a goeletsa kudu a rapela kudu a rapeletsa dikgosi tsa kgale ka maina a tsona a feleta ka Sekgopetsana a kgopela thusa ya marothi a pula.

13

Ge a feditse are: "Modimo o tla le thusa bana baka". A tsena ka ntlong ya gagwe. Go be go sena leru le letsee ka bosego bjo gomne ditagwana tsa la tsa go hlotla ting ya Mosesane di gakanegile kua ntlong.

Goile ge go setse go tla tla go iwa mantlong leru le le tee la/^{ro}toga ka thoko ya bohlabatsatsi. La namela la ba la fihla ga Masesane. La fifala gatee ye nama ya duma. Legadina le iponagatsa.

Batho ya nama ya ba feneku-feku gwa ipolokwa ka dikgong tsa go apeya, matswa a tloswa dijokwaneng tsa ditonki metse a bewa botse.

Wena, tsatsi leo gwa na lesogana la pula. Malapa a phuphuma metse gwa sala go nkgamona feela.

14

Ke ge gosasa e tsoga e no re hlwa e thoma go itira modupi. Matsatsi a mane a bile a feela go dutse go tswaleletswe bo senwa bjalo Mosesane go e pula e kgebe ka mo Modjadji a ba lekantshedišego ka gona.

Aowa ka morago ka matsatsi a mane ya khula letsatsi la hlaba. Motho e be ere a ka foka ge ba gopotse m sate ka dipudi le dinku le makana go yo loba mohumagadi mogau o a ba diretsego wona wa go ba nyakela maano ga Modjadji a go phedisa di-bjalo tsa bona.

Ke gona go hlabiwa nku gwa phatlolwa ~~tsaka~~ lehlakori la segantshetswa barongwa bale ba bana. Ba fiwa emongwe le e mongwe maseleng a mabedi.

15

Ge ba fihla magae a bona ya ba monyanga. Bale ge ba anoga tsa mosepelo wa/bona motho le mare a se sa metsa.

Ka moragwana ba kwa diswanyana Dipentshele tsa kgopelwa ka boropane ba sobelela.

Ba bangwe ba romelwa. Le bona ba tla na o gonne batho ba bolaya mabale. Ba Mosesane le bona ba no a bolaya bjale ka ba ga Masesane gona ba sa ntsha selo/^{go}loba Modjadji.

Diaparo tsa batho ba geso:

16

Motho a kare ge a lebelala leho no diaparo tsa sekowa ka mo Basotho ba di wetsego godimo ka gona, a gopola nka kgale go be go sena diaparo.

Bogolo-golo go be go aparwa mekgopana ya diphoofole. Re tla tloama ka dikgosi gomme ra lebelelagore na tsa gona e be e ele eng. Motho feela o be a sa dumelelewe go apara matlalo a diphoofole kamoka. Dikgosi le ge di le gare ga batho di be di bonala ka bukala matlalo a di bao di apara.

Go be gona le baruki ba matata a diphukubje a mebotse a mebala e mebotse. Ka maboya a mantsebe-tsebe a butho dikgosi di itumela kudu.

17

Gape dikgosi di be di itumela kudu ge di le ka teng ga letata la Dinkwe. Mokgopa wa diphoofole tse tsa go susa o be di humana bjang. Ge lesogana le be le rata go ngala mosadi le be le lotsa/mosate le be le ntsha mokgopa wa nkwe ya ba seloba sa kgosi. Gantsi le ge motho feela a no bolaya nkwe o be a isa mokhopa mosate gonne a fiwe kgomo gore a tle a bele matla a go no isa. Feela ge o ka swariwa o ile go bolaya nkwe wa se ise mokgopha wa nkwe mosate tefo e be ele kgomo.

Ditaba tse tsa mokgopa wa nkwe di sepela le tsa phoofole engwe ebarego ke kgwara. Le yona phoofole ye ge o e swere o a e rwala wa e isa mosate go e ba fa. Le yona ge e tlisitse o swanetse ke go fiwa kgomo gomme wa ratega kudu mosate.

17 18

Bjale mo molaleng kgosi e be e apara dithapo tsa mahlare le dithapjana tse di botsana tse di hwibitswanyana. Lia apewa tsa phulwa masobana gomme tsa/fellelwa lesikeng gomme tsa dirwa pheta e botse e khwinana. Ke yona pheta ya thaga, ya magosi ge

Motho ge a ka e khanyoga a e apara o molato o mogolo mo a swanetsego ke go lifiswa. Gothwe o nyetse kgosi.

Bjale banna ka moka ba apara setsiba gotee le kgosi. Ditsiba tse di ya ka "Quality"- go bolela ga Moisisane are gona "Quality", ke gore ditsiba ga di swane. Gona le ditsiba tsa diphuthi, diphudufudu, le tsa dinku le diphudi. Bjale le gona gona le basigi ba ditsiba bao ba tsebago go lekantsha monna setsiba gabotse. Go mo direla dihleme mo setsibeng di kgonago go phaphamala gabotse.

19

Bjalo le gona ka gore sesothong gona monna yo mongwe le yo mongwe ke motsumi, batho bona ba ka no kgona go inyakela mekgopa ya bona ge ba ntse ba tsoma le go kgetha mehuta wo ba o ratago. Le go soga ka ge ele mosomo ya ka thoko wa go no tshikhinya diatla ge ba le kgorong ge go sa logwe thutse, ba no itirela ka nosi. Feela phapang e tlilo mo go segeng. Bao ba nago le tsa bona ba ikwang mafahla ba ya go mosegi waditsiba yo a ba segela setsiba ka mokgwa wo ba ratago. Ba bangwe ba sega di hlama di na le dihla. Ba bangwe ba sega dihlama diretebula (round).

Bjale ba go tsebega gona mo ba a bonala gabotse. O dio ripa maphakwana a phoofolo gomme a kgokelele maralana a phudufudu e name e be mphela.

Ditsiba tse bjale di ntshiwa mohla menyanya ge sekgekolo se eja motho mosimane a fofa ka sealana phatleng.

20

Gape motho a se gopole ere ke re banna le masoganaba sepela ka lepono ge go sena mekete. Gona le ditsiba tseo ba di aparago mohla go songwa.

Magetleng ba apara nkgaphana ya mokgopha wa nku, pudi goba phoofotswana. Matata o humana ba apara, diphala, dibata, dipudi le dinku. Monna o kgona go dio ntsha kgomo ka lesakeng a reka letata. Bjale gona, bao ba hlokaga ba bonala gabotse. Motho o hlwa a omile ka mokgopana o tee wa nkgelana ka baka la go hloka.

Le ge ke bolela ~~seba~~ budiidi bjale ke bolela ke tseba gobone mosotho ga diileli sa ruri. Ge moimo a ka no mothusu ka barwedi, taba ke gore o swanetse gore le yena are gatee a humanyana.

21 Le a tseba mosadi o bo a nywalwaka seswai goba senyane
 Bjalo diaparo di rekwa gatee ka morago ga lebaka le le telele di
 beui sa tshwenye.

A re swareng sosene tsa bo medimo-eo-tla-ba-le-rena.
 A se dingaka tsa segagageso tsa se Afrika. Bona ke banna ba go
 dula ba etalule ka makhur a le mesedi ba go se kote meriri ya
 hlogo kamoka, gono re geela ba sebe ba tlwaelwa ke mahlo a batho
 ba tle ba tsebe go katala botse.

m Melala ye ya gona e dula e tletse dilo tse dintsi tsa
 go siisa. Marapo a diphooftswana tse di nyenyane tse bo khopane
 bo moswe le ditshipi. Gego lokilwe le ka meno a dimpja go name
 go siisetse pele.

22 Hlogong go apariwa sethuthu ge banna ba bangwe go apa-
 riwa sebata. Magetleng o apara mokgopha wa tshweng. Mmala wa
 tshweng ga o botse feela go mouiro ea gagwe o botse ka gore go
 siisa ga wona go mo tlietsa dijo mo bathong.

Basadi ba swanetse go sepelelwa ge ba nyakelwa dikobo
 tsa gp apara. Maotong ba mifiri e mebedi e dirilweng ka kophô
 e tswang Balepeng. Molalengle gona go tatwa mphiri o mongwe wa
 nkôkônônô. Diatleng go apariwa e mehlano ka la mmagoja le e
 mehlano ka go la ditshwene.

Mekgophana ya magetleng ga e sale. Gona mo basadi ba
 dikwele ga ba gabe. Ke gona go nyakiwa mekgopa ya dinku le dipudi
 le dikgomo e iswa baseging gore ba ba segele mesebe e mebotse le
 ditipa ya letsoku le eme kgaufsi gore ebe tse di botse.

23 Bangwe bo-re-a-itilela- ba dio swara mekgopana wa di-
 nku ~~ka~~ ba dio ripa maotwana matsogwana le moselana goame gwa
 kgokelelwa maralana lerole le thunya.

Bosego diaparo tsa ba geso e be'ele matata ago dirwa
 gabotse ka mekgopana ya dibata, le diphala. Basimaneng nku le
 pudi ke tsona tseo di bego di ratega kudu. Go dirwa matata a
 baeng a bewa gabotse gore batho ba amogelege gabotse ka ona.

Kono tse di be di sena polokelo ye botse ya mapokisi
 bjalo ka tsa matsatsi a bo lehona. Bi be di fanyegwa feela mo di
 t ateng di bego di bitswa mefego. Masaedi a be a ka no eitatlela
 mo fase.

Banenye ba be ba nyaka dithapo tse dienywa tsa dihlare tsa lesoka tseo di phadi ago dithapo tsa mahlatswa di be di somiswa kudu go dira dipheta tsa dinkokonono tseo di bego di aparwa ka hlokomelo.

24

Maseka ka ge ebe ele modiro wo o sa tlilego thoma ka go tla ga makgowa, a be a itirelwa feela ka menabo ya bjang bjo ba rego ke mohlwa. Bo bebo tatiwa feela ka maotong gore go lebelege.

Matsoku e be e kgabiso engwe e kolo mo Basothong. Ba kgona go sepela mabaka a matelele go yonyaka letsoku gore ba itlole ka lona mohlwa go le bothata. Matsoku a be a hlakantshwa le makhura gore a kgomarele mmele wa motho. Meriri le yona e be e gaiswa ke makhura a letsoku gore go dirwe leetse. Motho o be a itumela gagolo ge a humana meriri ya gagwe a dirilwe ka letsoku go me tlopo ya gagwe ere ba.

Gape letsoku ke seaparo sa baologi dikomeng. Bo roriswa ka letsoku mo ditsibeng mebeleng le ditlopong.

25

Matsema

Matsema a sesotho a be a ntshiwa ke kgosi. Ere ge lebaka la go lema le batametse batho ba ba golo bo matona a ye kgosing go yo kgopela gore matsema a ntsiwa bjang.

Kgosi ke gona e tla bitsa dingaka-disesedi tsa bopedi ba matwetwe, go tlo laola ngwaga o mopa gore ne o tla ba bjang.

Bjale bona bo-rea-kgona ka maditsi a bona a mehutaphuta ba a di tshela fase ba bolele natso. Bjale ge ba humana di supa gore ngwaga ke o mompe ba bolele legkgosi gore naga e phokwe. Ba nyaka dihlare tsa go phoka ba di hlakantsha le metse. Go namile go goleditswe banenyana ba ba sesogo ba raola kamoka le badimane ba bona ke gore thaka yeo e sanogo bolele feela ka molomo gore ke rata mokete feela modiro e sa tswela pela.

26

Ba fiwa dihlare tsa go foka naga ka meeta le dithupa tsa meretlwa tseo ba di fiwago ke dingaka ka nosi. Go hlakana ga bona ba nam le ba phaletse le ditsela kamoka tsa naga yeo ya kgosi ya bona. Mo ditsela di papananang gona ba tshela metse mo fase gomme ka thupa yeo e enwego mo metsing ba betha fase ba feta.

Ba hlakantsha naga kanoka. Bjalo ba sepela le
 moelwane ya naga le gona ba eta ba dira bjalo go fihlela naga
 kamoka e kwile thupa mphoko goba e nwele metsana ao. Ke gona ba
 boela mosate.

Ge ba feditse fao ba fiwa digwae tsa mehuta e mebedi.
 Moroba diepe le mogae. Bjalo ba sepela le didiba tsa metse
 kamoka mo ba noang batho ba naga ye kamoka le mo ba hlapang
 gona bohle. Gomme mo sedibeng se sengwe le se sengwe ba sw netse
 go tlogela ka mo metseng segwere se tee sa moroba diepe le/
 mogae. Batho ge ba kgelela ba no bona kametseng gomme ba we pelo
 ka gore naga bjalo a phokilwe.

27
 Kgosi o kgobaketsa batho/^{ka}maka a ba laola gore ba
 nyake dingaka gore di bo lokisetse ka magae a bona. Ke gona
 dingaka di fapanana papanana, go swerwe maima feela wa go imelana
 gore "business" e sepele kapela.

Le gona mo batho ga ba nyakele gotee. Ba bangwe ba
 nyaka tsa kgaufsi. Ba bangwe ba sobelela bo Bopedi go lata
 dingaka gona. Ke gona ge go ntse goesa goeya pele. Bjale ge
 baloi ba potilwe ka phefong goba ka manong. Ba tswile bohle.

28
 Ke gona go ya go ntshiwa peu mosate. Matona a ya ka
 o tee ba o tee ba ngwathelwa peu ya ngwaga. Le yena o na le banaba
 gagwe kua gae bao a gopotsego go ba ngwathela dipeu tseo gore
 ba ngwaga o ba atle. Ka morago ga dipeu tsa mosate motho mang le
 mang a ka bjala peu ya gagwe.

Bjale go buletse matsema batho ba tsogela masemong go
 yo kbolela. Pele go songwa ka peu ya mosate ba kgona ba isa pele
 ka tsa bona.

Ke gona ke go go tsogile kutupu ya masemo. Motho o
 phaphetse mosadi ba phexile kgong le mmoto gore ge go nyakiwa
 tsa bo dipula go swanetse go fetsa ditemana tseo di dikelego
 di kgathilwe marereng ke dipula tseo di bego di no na go dudisa
 gore masemo a dule a kgone go lemaga.

29
Mekgwa ya dikgono.

Mababeng a kgale go be go phelwa ka marumo. Monna
 a sa robale boroko a bo hlapula gantsi ka bakala go dula go
 hlaselana ga ditshaba tsa kantle.

Motho ge a be a robetse o be a tseba gobane o senya leruo labo (dikgomo) ka gore bathopi bo-re-tla bosego ba be ba kgona go bula lesaka bosego ba tsea dikgomo bosegong tsa tsamaya tsa hloka mosoki ge a pharuma le'motse a butsisisa gosasa.

Bjale ka go dula di letilwe batho ba bantsi ge ba swerwe ba otlwa kantle go kgaugelo. Dikgomo tse dia gamiwa gomme mafsi a tsona a apeiwa a bediswa gomme ge a bala ke gona sehlohlomi se a swarwa sa nweswa mafsi a go bela ka kgan go ntse gothwe: "Enwa gape o rata go somelwa ke babaggwe; le bjale re go sometse sia mafsi a nwe re go bone."

30

Mafsi goba a tletse sebjana mang o swanetse go a fetsa kamoka. O swe melomo ye o be o re naja o bolawa ke go swa. Go kaone go fiswa ke kotse gone gore o fiswe ka selo ka selo seo bonago se swere lehu go sona.

Bjale na sokeng dikgomo di diswa bjang gore bahlakudi ba se di tsee.

Go rutwa dikgomo mkgwa wo mongwe wa go makatsa. Dikgomo di rutwa go tseba mekgwa ya mosimane modisi wa tsona. Di ithuta feela gore ge a ka bethanthsa dipatla di swanetse go lebella feela mo a kitimelago gona. Molodi le ona ke boloi bjo bongwe bja go makatsa, mo dikgomong tsa kgale. Ge mosimane a disitse a na le dimpja o swanetse go itota go phoofolo e ba rego ke molodi. Le ge a ka tshosa a tsositse mmutha taba ya gagwe e dio go itota gore a se litse molodi. Odio bitsa mpja are s s s s ya batamela a e supantsha le mmutha ge e a mpja e swere mmutha o no ya a sepela kua a boneng e putuketsa gona a ya a tsea mmutha e ipoyelela dikgomong.

31

Taba e tee ge a ka dio re ga ka kitima kgomo e tee ya dio mmona o bile molato ka gore o tla humana a lelekiswa ke mohlapi ohle. Bjale go o thibela ke kotse e kgolo ka gobane dingwe di tswela di kitima bjale ka digafsi go mo gata le go se mo gate go a swana go tse dingwe.

Ditaba tse di oketswa pele ge dikgomo swanetse go ya nokeng go nwa metse. Re a tsebe dikgomo modise wa tsona o mobotse ke mosimane yo a dirago kwadi ka lefofa la legakabosane le le ditshika tsa kgomo.

2 32

Yena o dula seolong m a bonang phulo gona. Tsa mo dikeletsa kamoka tsa thela fase tsa holofela go fula gola. Yena mogal a dipula purutla kwadi ya gagwe. Engwe le engwe ge kwadi ya gagwe e homola e emisa hlogo go bona ge a ba modisa o sale gona seolong.

Ke gona ge a di isanokeng o emelela feela o bitsa engwe ka leina. Eka no ba Baritu gomme ge e mo kwele o dio sepela a lebile nokeng di dirile morathatha ka morago ga gagwe di lebeletse feela e ba o a kitima gore di tseele pele.

O tla ba a re ka noka khu a sepela sepela ge di enwa go fihlela ge di feditse a goeletsa kgati ka leina tsa folarela tsa leba phulong e botse gore di o tle di tsee matseathokana a go ya gae mo modisa a ka di esago gona.

33

Bjale ka gore batho ba kgale ba ba sa diegi modisa o be a dula butse mahlo. Maseme ke taba ya gagwe.

Gona le batho bao ba tlogago mafaseng a gabo bona ba tama ba ny ka dikgomo tsa batho. Ba tlatsa masaka a bona ka dikgomo tsa mathopja. Ge ba humana mosimane a disitse dikgomo ke go no mo swahlela ka ntwana ya bona ya go se bake selo ge e se dikgomo tseo ba di nyakago ba se ba di kwele bohloko ka go di somela.

34

Bjale gantsi baisa ba ba humana ditaba di le bothata go bona go thopa ka bakala taba ya go theetsa molodi ga dikgomo le go tseba modisa wa tsona. Le gona taba ye e tletse lefase la sesotho kamoka bjale bahlakodi ba na le maano a go som. ka dikgomo tsa salela kua morago tseo di sa tsebego molodi^{ga}/botse le modisa watsona.

Bjale gona le dithuto tsa dithuto tsa dikgomo tseo di rutago dikgomo mokgwa wa go palela bahlakodi le ge maano a bona e ka ba a mabe ka mokgwa o fe le ofe.

Bjale ngwaga o mongwe le o mongwe go dirwa ga tee ka ngwaga. E laolwa ke go lema. Ke gore ge matsema a e tswa banna ba kgobokana mosate gomme ba lokisa letsatsi la mabato. Taba ye e direlwa gore matsema ge a e tswa banna ba sabalala le masemo dikgomo di be sa tseba molodi le go se tlogelane ge di kitima ka morago ga motho o elego modisa wa tsona.

35

Bjale ke tla thoma go laodisa ditaba tsa mokato wa dikgomo. Gore banna ba motse ba kwana gore dikgomo di tawele kgole go ya tatiswa ke thaka e phurulogilego (entshwa) go nyakega thaka yeo e sa tsebago go tsea dithabo tse di telele.

Bjale basadi ba sala mehlaba gomme titielwa mabjalwa a ba hlotliwa. Ting tsa rwalelwa mosate gore go tle go somiwe ditaba tsa mokato ka tshwanelo.

Dipitsa tsa gemiswa kgo'ong ya mosate lepatlelong mo dikgomo tsa go kata di swanetsego go ema gona. Nna le tshadi ya kgatlelana gona mo mosate e letetse ge di phula ka mmoto wa kgaufsi.

Ke gona ge basimane ba difaka ba bulela dikgomo e sale gosasa di iswa felo-kgole mo di yago go kata gona. "okgole bja gona e atisa go no ba "17 miles" go lebanya ga ditshveu. "ona mo dikgomo dia fudiswa kea kgolwa gore gona le temogo ya gore ga go kgethiwe bokete dikgomo ditwa kamoka le tla mabotlana di swanetse go ya mokatong.

36

Bjale gola letsatsi le thomile go fisa batho ba kgobokana mosate. Dipitsa tsa mabjalwa tsa ntshetswa ntle di letile bakatise le dikate gore ba fihlele monyanyneng.

Kua nageng batho le bona ba setse ba lebeletse gore ba ka retologela gae le mehlape ya bona go yo nesa mabjalwa. Go namilwe go letswa molodi ge dikgomo di phuthilwe. Naka e ya pedenywa gomme makato a thomile go tla ke moka le basimane ba mabelo ba kitimela go di eta pele. Bantse ba letse melodi le dinaka. Basimane ba bangwe ba kitima ka morago.

Kamoka go swerwe dipatla tsa go betha dikgomo tse gore di tle di kitime. Ba di swara ka mesela ba di betha ba di phutha di kitime ka gotee di seke tsa tlogelana.

37

Gona fao gona le dikgomo tseo di sa tsebego mokato. Ke go nale kgomo e bjalo mosimane o e swara ka mosela a e betha a e lelekisa gore e be e tsene ka gare ga dikgomo tse a ntse a e swere ka mosela gore e tle e tsebe go kitima. Ba dira bjalo ba ntse ba sa dirapeletse go fihlela ge ba hloka mabelo ba salela morago.

Kgomo e kitima gore lerole le thunye. Mosimane wa kwa pele kgomo e mo dula legetleng go fihlela a sala a thapile ka lekebu.

Ge a ekwa gore dia fisa o swanetse go di fa tsela a emele ka thoko di fete le bao ba tsebago go di kitimisa pele.

37 38

Kua gae go engwe ka telelo. Mabalwa a phakilwe ka dikgapa go lebeleletse tseketsake ya lerole kua thokong ye/go tswelago dikgomo.

Kgang e bolaya motho. Mongwe ore kgomo ya e talana e tla di sia mongwe le yana ka fa o setse a bolela tsa polwana ya gagwe o thongwana. Ke lesaka goile tswi.

Di batametse go kgwagala ga dinakana tsa bakatise ge di re tswedie-tswedie, motho le kgomo ba rata gotee, sipsipa sa kwana se nyefa se sa fetse. Ke lekiti kua baboging banna le basadi ga ba sana moduledi go nyakiwa feela gore na go sliwa mang.

Gatee di phula ka mmoto wa kgaufsi. Dikgomo bjale di kitimela go kgona. Ba ba gatiwang ke kotsi ya gona. Ga go loke selo ke lebelo feela go iwa dinong.

E ka iphina kudu ge o bona e tshungwana e etswa ka gare gare tsona. Tswa tse e reng ga e dire selo.

38 39

Bjale ge di bona makoko a batho di feta le bakatesi di tseela pele go yo phaka dinong. Bjale basadi ba ema botse ka dikgapa tsa mabjalwa ba di tshela ka mabalwa.

Ya pele ke yona e tshelwago ka mabjalwa gomme ya feta. Bjale le gona o tla humana di kgomo e re ke batho ba tlile koseng. Tse dingwe di rwesetswe diata mo diphatleng. Tse dingwe di apesits e ka matlalo a dirilweng ka gona. Bjale kgomo ge e re kea kitima o ka ba ware kgane e kitimiswa ke diala tseo e di rwelego hlong.

Bjale dikgomo o humana mokato tsela ya one ele lesorong la motse wa gabo tsona. Di rutwa gore di seke tsa banyoga lesaka la pele di feletsa mokitimo wa tsona. Mo gongwe tse dingwe di na le mabatlana, di a feta ka lebelo tsa se e tshwenye

650

K34/83

15*

40

le xa tee xo a lebelela.

Ka mokuwa o mofyalo
dihomo di rutiva xose le se
di le kwa naxeny modisa wa
tšona a bona bathupi xomme a
thiaba di kione xo mo latela
ka ntle le xo ita di kanyosa
dilo tse diingwe ka thoho xa
tela ye di e swereko.

Mohlomongwe modisa xi a
lebantšitšē xae o bona !manaba
a hlakla motse; o swanetse yena
xo tšea tela ye nque le dihomo
xose banné ba tšé ba kione xo lwa
ba tšeba xose dihomo di thšabšitšéwe
Byale xe dihomo di latela modisa
xo ye tšena lešakeny xa se mo a ka
kionaxo xo di thšabšišé

Tšobela Muradi

~~Thompson~~

Maraba Tšabal Jelob,

St. Petersburg

Ends 650

P.T.